

Miskolci konferenciák
2015

Emlékkötet Beck Salamon
születésének 130. évfordulójára

Tanulmánykötet

A Miskolci Egyetem Polgári Jogi Tanszéke által
2015. november 13-án megrendezett Beck Salamon Emlékkonferencián
elhangzott előadások és kapcsolódó tanulmányok gyűjteménye

KIADÓ:

Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért

Miskolc
2016

Veress Emőd*

A BIANKÓ SAJÁT VÁLTÓ – EGY JOGESET ANATÓMIÁJA

Beck Salamon emlékére

I. Bevezető gondolatok

Magyarországon a váltójog joganyagát jelenleg a váltójogi szabályok szövegének közzétételéről szóló 1/1965. (I. 24.) IM rendelet (a továbbiakban Vr.) tartalmazza. A váltójog alapját a Genfben 1930. június 7-én megkötött váltójogi egyezmények képezik.¹

A második világháború előtti időszakban a váltók használata mindennapos volt, a gazdasági életben kiemelkedő szerepet töltöttek be, a váltókat a jogtudósok a legnagyobb komolysággal és részletességgel elemezték,² illetve a váltójogi joggyakorlat mennyiségileg és minőségileg is meghatározó jelentőségű volt. Egy, a XIX. században publikált váltójogi műben mottóként idézték azt a Zala megyei követjelentést, amely szerint *“a hitelnek és kereskedésnek, melyek nélkül korunkban nemzet virágzó nem lehet, leghatalmasb*

* Dr. Veress Emőd, tanszékvezető egyetemi docens, Sapientia EMTE, Kolozsvár
Bolyai ösztöndíjas kutató, MTA TK Jogtudományi Intézet, Budapest

¹ Magyarország (akkor a Magyar Népköztársaság) megerősítő okiratainak letétele az Egyesült Nemzetek főtárgyánál 1964. évi október hó 28. napján történt meg.

² Beck Salamon például kiemelkedő tudományos igényességgel kritizálja a(z) akkor még a magyar igazságszolgáltatás rendjébe tagolódó) nagyváradi és kolozsvári törvényszékek renitens határozatait, amikor e törvényszékek változtattak a korábbi joggyakorlaton, és a közkereseti társaság váltókötelezettségeiért nem ismerték el a (társaság tartozásaiért egyébként korlátlan módon felelős) tagok felelősségét. Lásd BECK Salamon: *A tagok felelőssége a közkereseti társaság váltókötelezettségeiért*, Jogtudományi Közlöny, 1908. (43.évf.) 29. szám - 254-255. o.

*eszközei a váltók, és legerősebb támaszai a váltótörvények.*³Ezzel a megállapítással szemben a váltók gazdasági súlya az államszocialista diktatúra alatt megszűnésig visszaszorult (az állami vállalatok közötti gazdasági viszonyok nem igényelték a váltók széleskörű használatát), és a rendszerváltás után nem sikerült a váltókat újra a gazdasági gyakorlat szerves részévé tenni, annak ellenére — ez meggyőződésem — hogy a váltóknak, jelenleg elsősorban a saját váltónak igenis lehetnek nagyon fontos funkciói a XXI. századi gazdaságok számára is. Ennek okát a váltókultúra lecsökkenésében, a gyakorló jogászok körében a váltójogi ismereteknek viszonylagos hiányában azonosíthatjuk: *“amit nem ismerünk, attól ódzkodunk...”*⁴

A váltóknak a gazdasági életben és a váltójognak a jogi tudományosságban való szerepének feltámasztásáért sokat tehetne a genfi egyezményen alapuló, de modern váltójogi törvény kidolgozása és elfogadása. Bízom benne, hogy ennek a váltótörvénynek a kidolgozása a következő években meg fog történni.⁵

II. A váltó fogalma

E tanulmánynak nem célja a váltó fogalmát kimerítően elemezni, de egy rövid, vázlatos meghatározás mindenképpen szükséges. A Vt. a váltó két típusát szabályozza. Az első az idegen váltó, a második a saját váltó.

Az *idegen váltó* kiállítója arra szólít fel egy név szerint megjelölt személyt, a címzettet, hogy meghatározott pénzüsszeget fizessen egy

³ CSÁSZÁR Ferencz: *A magyar váltójog*, Pest, 1843, 2. o.

⁴ Lásd BÍRÓ Györgynek a LESZKOVEN László: *A váltó, mint kötelem*, Novotni Kiadó, Miskolc, 1999 kötetéhez írt előszavát.

⁵ Összehasonlításképpen Romániában a genfi egyezmény alapján az idegen és a saját váltóról szóló 1934. évi 58. törvényt fogadták el (Legea nr. 58/1934 asupra cambiei și a biletului la ordin), a joganyag modernizálását a rendszerváltás után gyakorlatilag a törvény szövegének érintetlenül hagyásával, a váltók banki forgalmának részletes szabályozásán keresztül, a Román Nemzeti Bank végezte el.

harmadik személynek, a kedvezményezettnek, határidőre vagy annak rendeletére. Az idegen váltó minimálisan három személy részvételét feltételezi, és két jogviszonytípust. Az első az eredeti jogviszonyok képezik, amelynek alapján kiállították az idegen váltót (például: A tartozik B-nek, C tartozik A-nak; A idegen váltót fog kibocsátani, annak érdekében, hogy C fizessen B-nek). A második típust a váltójogviszonyok alkotják, amelyek függetlenek az eredeti jogviszonyoktól, csak az értékpapírba foglalt jogra vonatkoznak; az idegen váltó ezért absztrakt értékpapír. Amint látszik, az idegen váltó jogi mechanizmusra a követelés engedményezésére⁶ hasonlít, egyfajta egyszerűsített, a köztörvényinél jóval szigorúbb feltételek között történő engedményezés.

A saját váltó olyan értékpapír, amelyben a kiállítója vállalja, hogy lejáratkor meghatározott összeget fizet a kedvezményezettnek. A saját váltó közvetlen fizetési ígéretet tartalmaz, és két személy közötti viszonyt feltételez.

A váltó mindkét típusa *formális* (kellékeit a törvény meghatározza), *teljes* (önálló, önmagában elégséges a benne foglalt jog gyakorlásához)⁷, forgatmány útján *átruházható*, *absztrakt* és mint ilyen, *ellenszolgáltatáshoz nem kötött*, *pénzfizetésre kötelező* értékpapír.

⁶ A Ptk. 6:193. § szerint a jogosult a kötelezettel szembeni követelését másra ruházhatja át. Az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok, valamint a kamatkövetelés is. Az engedményezés az engedményező és az engedményes szerződése, amellyel az engedményes az engedményező helyébe lép.

⁷ A váltó megtestesíti, inkorporálja a jogot: „*az elvileg csak a papírban..., a papír által létezik*”. Lásd NAGY Ferencz: *A magyar váltójog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és külföldi törvényhozásokra*, 5. javított és bővített kiadás, Atheneum, Budapest, 1906, 2. o.

III. Váltókellékek - a váltó érvényességének feltételei

A váltókellékeket a Vt. határozza meg. Így az idegen váltónak tartalmaznia kell:

- “1. a váltó elnevezést az okirat szövegében, és pedig az okirat kiállításának nyelvén;*
- 2. a határozott pénzösszeg fizetésére szóló feltétlen meghagyást;*
- 3. a fizetésre kötelezett nevét (címezett);*
- 4. az esedékesség megjelölését;*
- 5. a fizetési hely megjelölését;*
- 6. annak a nevét, akinek részére vagy rendelkezésére kell a fizetést teljesíteni;*
- 7. a váltó kiállítási napjának és helyének megjelölését;*
- 8. a kibocsátó aláírását.”⁸*

Az az okirat, amelyből az előbb megjelölt kellékek valamelyike hiányzik, nem váltó, kivéve a következő pontokban foglalt eseteket: a) az olyan váltót, amelyen az esedékesség nincs megjelölve, megtekintésre szóló váltónak kell tekinteni; b) külön megjelölés hiányában a címezett neve mellett feltüntetett helyet fizetési helynek és egyúttal a címezett lakóhelyének kell tekinteni; c) ha a váltón a kiállításnak helye nincs megjelölve, a váltót úgy kell tekinteni, mintha a kibocsátó neve mellett megjelölt helyen állították volna ki.

A saját váltó a következő kellékeket kell tartalmazza:

- “1. a váltó elnevezést az okirat szövegében, és pedig az okirat kiállításának nyelvén;*
- 2. a határozott pénzösszeg fizetésére szóló feltétlen kötelezettségvállalást;*

⁸ Vt. 1 §.

3. az esedékesség megjelölését;
4. a fizetési hely megjelölését;
5. annak a nevét, akinek részére vagy rendelkezésére kell a fizetést teljesíteni;
6. a váltó kiállítási napjának és helyének megjelölését;
7. a kiállító aláírását.”⁹

Az az okirat, amelyből az előbb megjelölt kellékek valamelyike hiányzik, nem saját váltó, kivéve a következő pontokban foglalt eseteket: a) az olyan saját váltót, amelyen az esedékesség nincsen megjelölve, megtekintésre szóló váltónak kell tekinteni; b) külön megjelölés hiányában az okirat kiállításának helyét fizetési helynek és egyúttal a kiállító lakóhelyének kell tekinteni; c) ha a saját váltón a kiállítás helye nincs megjelölve, a saját váltót úgy kell tekinteni, mintha a kiállító neve mellett megjelölt helyen állították volna ki.

Mindkét váltótípus esetében megállapíthatjuk, hogy a Vr. szerint kellékhányos váltóokirat szankciója az, hogy az adott okirat “nem váltó”, illetve “nem saját váltó”. A kellékhány a váltón kívüli bizonyítás által nem pótolható.¹⁰ Összefoglalva helyesen állapították meg a szakirodalomban, hogy “az olyan okirattól, amelyen a váltó lényeges alkotórészeinek valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik. Az ilyen okirat tehát nem váltó. A kellékhány nem csak az alapváltót teszi érvénytelenné, hanem minden, az okiratra később rávezetett váltónyilatkozatot is (elfogadást, forgatást, kezességet stb.).”¹¹

A fenti rövid áttekintésből is látszik, hogy a váltóba foglalt jog és a váltópapír között szerves egység áll fenn, a követelés a papírral össze

⁹ Vr. 75 §.

¹⁰ NAGY Ferencz: i. m., 177. o.

¹¹ KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1938, 339. o.

van forrva.¹² *“A papír nem csupán arra való, hogy a benne kifejezett váltókövetelésről bizonyítékot szolgáltatson, hanem hatályosságának lényeges feltétele, s nem is csupán a váltókövetelés keletkezéséhez, hanem annak további fennmaradásához és érvényességéhez is szükséges”.*¹³

IV. A biankó váltó fogalma és a kellékhányos váltótól történő elhatárolása

A “bianco” fehér, illetve üres jelentésű olasz szó. Azt a helyzetet jelzi, amelyben a váltó részben vagy egészben nem kerül kitöltésre. A Vr. 10. §-a szerint *“ha a váltó a kibocsátáskor hiányos volt és a pótlás a létrejött megállapodástól eltér, a váltóbirtokossal szemben a megállapodás megszegésére csak abban az esetben lehet hivatkozni, ha a váltót a váltóbirtokos rosszhiszeműen szerezte, vagy ha a megszerzéssel kapcsolatban súlyos gondatlanságot követett el.”*

A kellékhányos váltó és a biankó váltó fogalma egymásnak látszólag ellentmond, e két fogalom között valós feszültség áll fenn. Hogyan lehet a kellékhányos váltót a biankó váltótól elkülöníteni? Azon álláspont, amely szerint a váltónak az igényérvényesítés pillanatában kell hiánytalanannak lennie, túl leegyszerűsítő, mert nem ad magyarázatot a kellékhányos váltó és a biankó váltó közötti eltérésre. Ha ezt a megközelítést követjük, akkor a kellékhányos váltó és a biankó váltó azonos realitást fednek, azaz bármely kellékhányos, azaz nemlétező váltó az igényérvényesítés pillanatáig kitölthető és érvényes váltóvá alakítható.

Véleményem szerint a kellékhányos váltó és a biankó váltó között alapvető eltérések állnak fenn, amelyek a Vr. 10. §-ból levezethetőek. Biankó váltó esetében:

¹² NAGY Ferencz: i. m., 2. o.

¹³ Ibidem.

- a kibocsátás pillanatában a váltó egyes kellékeit szándékosan nem tüntetik fel, szemben a kellékhányos váltóval;
- a fel nem tüntetett kellékek vonatkozásában a kibocsátó és a címzett között a kitöltésre vonatkozóan a blankó váltó esetében megállapodásnak kell fennállnia, szemben a kellékhányos váltóval, melynek esetében ez a megállapodás hiányzik.

Blankó váltó esetében a kedvezményezett önálló és visszavonhatatlan jogot szerez a váltóúrlap kitöltésére,¹⁴ viszont csakis a megállapodás keretei között: a megállapodás köti a kedvezményezettet.

Következésképpen a kellékhányos váltó kibocsátásának pillanatától nem létezik¹⁵, szemben a blankó váltóval, melynek esetében a kellékhányok utólagosan, a megállapodás szerint pótolhatóak, a váltó eredetileg hiányzó kellékei fokozatosan, a kiállítást követő egy vagy több időpontban, viszont a megállapodás

¹⁴ KUNCZ Ödön: i. m., 340. o.

¹⁵ Például a váltón ha az a kitétel foglaltatik, hogy “5000 szóval ötezer, ezen a váltón a fizetendő pénzösszeg nincs értelmesen megjelölve, tehát az ilyen váltóból a lényeges kellék (a pénznem) hiánya miatt váltókötelezettség nem származhatik (Curia: 535/1915); a váltó lényeges kellékei közé tartozik a fizetendő pénzösszeg kitétele, emellett a pénznemnek is a váltón kell foglaltatnia, mert a pénznem meghatározása nélkül egyszerűen csak az összeg kitételéből nem állapítható meg még általánosságban sem az, hogy a váltóadás pénzösszeg fizetésére van kötelezve, ezért az ilyen váltó kellékhányos (Curia: 1264/1918); a váltó szövegén keresztül írott név kibocsátói aláírásnak nem tekinthető (Curia: 800/1902); a cégmegnevezést feltüntető pusztá bélyegzőlenyomat cég aláírásnak nem tekinthető (Curia: 1281/1903); a kifejezetten “tanúi” minőségben eszközölt aláírás kibocsátói aláírásnak nem tekinthető (Curia: 1007/1901); ha a váltón a kelet egy nem létező napra van kiállítva, a váltó kellékhányos (Curia: 576/1896) stb.

Nem tartom helyesnek azon álláspontot, amely szerint a kellékhány utólag orvosolható, a blankó váltó kitöltésére vonatkozó feltételek fennállásának hiányában, így nem állja meg a helyét a Legfelsőbb Bíróság döntése, amelyben általánosan megállapította, hogy a váltóra a jogszabályban előírt kellékeknek a bemutatáskor és nem a kiállításkor kell fennállniuk (BH 1994/384). Ezen értelmezés szerint a kellékhányos váltó és a blankó váltó közötti elkülönítés értelmét vesztené. Nem szabad elfeledni, hogy a Vr. 10. §-a is a hiányzó kellék megállapodás (!) szerinti pótlásáról szól. Tehát abban az esetben, ha a kellékhány nem szándékos, nem áll fenn megállapodás a hiány pótlására, akkor a váltó hiányzó elemét utólag pótolni nem jogszerű.

szerint kerülhetnek a váltóokiratra felvezetésre. Vagyis a biankó váltó összes érvényességi kellékét nem a kibocsátás pillanatában, hanem a felek megállapodása szerint meghatározott különböző időpontokban kapja meg.

V. A biankó váltó gyakorlatában felmerülő gyakorlati problémák: egy jogeset anatómiája¹⁶

Beck Salamont ha *“az utolsó magyar esetjogásznak”* tekintjük,¹⁷ akkor mindenképpen jogesettel is szükségesnek tartom emléke előtt tisztelni. (Amúgy nem tartom helyesnek az *“esetjogász”* és elméleti jogász fogalmának esetleges szembeállítását. A konkrét esetek alapján történő absztrakció, a joggyakorlat tudományos hasznosítása, a jogeset központú megközelítés, a törvénykezés hozzájárulása az életközeli jogtudomány fejlődéséhez megkérdőjelezhetetlen.)

5.1. Az alaphelyzet

A saját váltó gazdasági felhasználásának egyik sajátos területe, ugyanakkor a gazdasági gyakorlatban kialakított alapvető funkciója, amikor a váltót biztosítéki céllal bocsátják ki.

Y részvénytársaság megnyert egy építési közbeszerzést, X részvénytársaság az alvállalkozója. X az általa alvállalkozóként elvégzendő munkák vonatkozásában előlegre jogosult. Az előleg visszafizetésének biztosítékeként, 2011. július 4-én biankó saját váltót bocsát ki, amelynek kedvezményezettje az Y részvénytársaság. X részvénytársaság igazgatója váltókezesként is aláírta a biankó váltót.

¹⁶ Az itt elemzett jogeset valódi tényállást és határozatokat dolgoz fel – egyszerűsített formában.

¹⁷ Vö. VILÁGHY Miklós: *Dr. Beck Salamon (1885-1974). Az utolsó magyar esetjogász halálára.* Jogtudományi Közlöny, 1974/12, 732-734. o.

(A Vr. 30. §-a szerint a váltó összegének kifizetését – egészben vagy részben – váltókezességgel lehet biztosítani. Ahogy megállapították, *“kezesség váltói kötelezettségért éppúgy vállalható, mint köztörvényi kötelezettségért.”*¹⁸Ezt a biztosítékot harmadik személy vagy a váltó egyik aláírója is nyújthatja. A váltókezességet a váltóra vagy a toldatra kell írni. A váltókezes kötelezettségvállalása akkor is érvényes, ha a kötelezettség, amelyért kezességet vállalt, semmis, kivéve, ha ez a semmisség alaki hibából ered¹⁹).

Mindenekelőtt felmerül a kérdés, mi lehet a gazdasági és jogi racionalitása egy ilyen biankó váltó kibocsátásának. A magyarázat teljesen logikus: Y részvénytársaság átutal egy jelentős összeget előleg jogcímen az X részvénytársaságnak. X részvénytársaság alvállalkozó: a közbeszerzés keretében igen fontos munkálatokat kell elvégezzen. A váltó ebben az esetben nem fizetési eszközként szolgál, hanem más rendeltetése van: fedezeti (biztosítéki) váltó. A fedezeti váltó *“lényege, hogy minden esetben valamely, a felek közötti kötelmi jogviszonyból fakadó kötelezettség teljesítésének biztosítékaként kerül kiállításra.”*²⁰A biztosítani kívánt kockázat itt az, hogy X részvénytársaság nem teljesíti az alvállalkozói szerződésben meghatározott feladatait, nem végzi el vagy nem megfelelően végzi el (minőség, időkeretek) a vállalt munkálatokat. Ezért Y részvénytársaság e váltó segítségével indirekt módon kontrollálja az előleg sorsát: amennyiben X részvénytársaság nem teljesít, az előleget teljesen vagy részben a váltó segítségével visszavonhatja.

Azért van szükség biankó, azaz kitöltetlen váltóra, mert a fedezeti váltó kibocsátásának pillanatában nem meghatározható az az összeg, amely a váltóban megjelenhet:

¹⁸NAGY Ferencz: i. m., 283. o.

¹⁹Részletekért lásd: Vr. 30-32§.

²⁰LESZKOVEN László: i. m., 166. o.

- amennyiben *X* részvénytársaság semmilyen munkát nem végez el, akkor a váltót az előleg teljes összegére ki lehet tölteni;
- amennyiben *X* részvénytársaság a vállalt munkálatoknak csak egy részét végzi el, a váltó segítségével *Y* részvénytársaság az el nem végzett/el nem fogadott munkálatok értékét, vagyis a kifizetett előleg egy részét vonja vissza a váltó segítségével;
- amennyiben a munkálatokat nem megfelelő minőségben végzi el az *X* részvénytársaság, és nem teljesíti a szerződés szerinti garanciális kötelezettségeit, akkor a váltót arra az összegre tölti ki *Y* részvénytársaság, amely a szükséges javítások ellenértéke és amelyet ő maga vagy más alvállalkozó fog ténylegesen elvégezni;
- amennyiben a munkálatokat késve végzi el az *X* részvénytársaság, akkor a váltót a késedelmi kötbérnek megfelelő összeggel tölti ki az *Y*. részvénytársaság.

A váltó használatával így kiváltható az *X* részvénytársasággal szemben vezetett – költséges, időigényes, műszaki szakértői véleményeket feltételező – felelősségi per.

Feltételezzük, hogy *X* részvénytársaság 70%-ban végzi el azokat a munkálatokat, amelyekre az előleg vonatkozott: ilyen esetben *Y* részvénytársaság az el nem végzett munkálatok ellenértékére töltheti ki a váltót. Vagy a munkálatok átvétele során jegyzőkönyvbe kerül, hogy *X* részvénytársaságnak 1.300.000 forint értékben kell javításokat elvégezzen. Ebben az esetben, ha *X* részvénytársaság nem végzi el a javításokat, a váltót 1.300.000 forint összegre töltik ki. A biankó váltó használatát tulajdonképpen az indokolja, hogy nem lehet előre, a váltó kiállításának pillanatában meghatározni, hogy az előleg teljes összege vagy mekkora része kerülhet a váltó útján visszafizetésre.

Korábban a kellékhányos és így “nemlétező” váltót az érvényes biankó váltótól, a Vr. 10.§ alapján úgy különítettük el, hogy a biankó váltó esetében a hiányosság szándékos és a hiányzó váltókellékek

pótlására a felek között megállapodás áll fenn, így ez a váltó biankó váltóként igenis érvényes.

Abban az esetben, ha a váltó bizonyos elemei hiányoznak, gyakorlatilag a kibocsátó mint megbízó és a kedvezményezett mint megbízott között megállapodás jön létre a váltó kitöltésének módját illetően. A Ptk. 6:273. § (1) szerint *“a megbízott köteles a megbízó utasításait követni.”* E megállapodást nyilván érdemes külön okiratba foglalni a bizonyíthatóság végett, de egyébként e megbízás lehet szóbeli vagy akár hallgatólagos jellegű is.²¹ Másképpen: *“a megállapodásnak nem kell kifejezettnek lennie, az a körülményekből is kimutatható.”*²² A megállapodás tartalma kulcsfontosságú, ugyanis ez alapján lehet eldönteni, hogy a biankó váltó a megbízásnak megfelelő módon, a meghatalmazás korlátainak tiszteletben tartásával került-e kitöltésre.

A vizsgált esetben nem készült külön írott megállapodás a váltó kitöltésére vonatkozóan, viszont a megállapodás tartalma okirati bizonyítás révén meghatározható:

- a váltón feltüntetésre került az *“előleg visszafizetése”* kifejezés használatával az alapjogviszonyra történő utalás: vagyis a váltó kitöltésére akkor kerülhet sor, amennyiben az előleg visszafizetéséhez ez szükséges;
- a váltóval gyakorlatilag jövőbeli és feltételes kötelmet garantáltak: az előleg esetleges, teljes vagy részleges visszafizetése a nemteljesítés vagy a nem megfelelő teljesítés bizonytalan jövőbeni eseményétől függ;

²¹ D. GĂLEȚESCU-PYK: *Cambia și biletul la ordin*, vol. I, Editura Tiparul Universitar, Bukarest, 1939, 483-484. o. A hivatkozott román szakirodalom kapcsán szeretném megjegyezni, hogy magyar jogi környezetben is teljesen alkalmazhatóak az e művekben kifejtett szakmai álláspontok, tekintettel arra, hogy a genfi egyezményeken alapuló szabályozás normatív tartalma a két államban gyakorlatilag azonos.

²² NAGY Ferencz: i. m., 485. o.

- a konkrét ügyben megállapítható, hogy *X* részvénytársaság egyetlen előleg számlát állított ki *Y* részvénytársaság felé és ennek ellenértékét *Y* részvénytársaság ki is fizette;
- az “előleg visszafizetése” kifejezést a kedvezményezett *Y* részvénytársaság is elfogadta, ugyanis a váltó átadásáról jegyzőkönyv készült, amelynek részét képezte az így előre kitöltött váltó fénymásolata.

A vállalt munkálatokat *X* részvénytársaság teljesítette, a kiíró hatóság a munkálatokat át is vette, ezért 2011. december 21-én az előlegszámlát stornírozták, a stornó számlát pedig *Y* részvénytársaság megfelelően rögzítette a könyveiben. A fedezeti váltóval biztosított kockázatok (nemteljesítés, nem megfelelő teljesítés) egyike sem következett be, amelyek indokolhatták volna a váltó kitöltését és felhasználását.

Következésképpen 2011. december 21-én *megszűnt a kedvezményezett joga* a biankó váltó kitöltésére. Ezt követően azonban *X részvénytársaság* — e munkálatoktól független okokból — *fizetéseképtelenségi eljárás, felszámolás alá került.*

5.2. A problémák forrása

A két társaság és a két társaság vezetése közötti viszonyok megromlottak. Ilyen körülmények között *Y* részvénytársaság igazgatója kitöltötte a saját váltót arra az összegre, amelyekkel álláspontja szerint *X* részvénytársaság tartozott *Y* részvénytársaságnak és kezdeményezte a váltó végrehajtását a *X* részvénytársaság korábbi igazgatója ellen, aki a biankó váltót váltókezesként írta alá. A felszámolás alatt levő *X* részvénytársaság vonatkozásában *Y* részvénytársaság nem jelentkezett mint hitelező, sőt, a jogvita során igazságügyi könyvszakértő megállapította, hogy a

könyvek alapján Y részvénytársaságnak nincs követelése X részvénytársasággal szemben.

Az összeg, amelyre a váltót kitöltötték, az előleg összegénél jelentősen nagyobb.

5.3. A jogvita

A kedvezményezett Y részvénytársaság kitöltötte a váltót, olyan körülmények között, hogy nem állt fenn tartozás és ezzel gyakorlatilag megszegte a váltó kitöltésére kapott megbízást: a biztosított jövőbeni és feltételes kötelelem, vagyis az előlegnek nemteljesítés miatti teljes vagy részleges visszafizetése nem jött létre. Egyértelmű, hogy ilyen körülmények között az Y részvénytársaság visszaélést követett el.

A váltó végrehajtása ellen indított pert X részvénytársaság volt igazgatója mégis elvesztette. Ebben a perben a váltó semmisségének megállapítását kérte, tekintettel a visszaélésszerű kitöltésre.

A bírói érvelés azonban a váltó absztrakt jellegére volt alapítva: az értékpapírba foglalt fizetési kötelezettség elválik az alapjogviszonytól, a váltó önmagában kötelez.²³ *„A váltókötelelem kikényszeríthetősége elsősorban nem azon alapszik, hogy a váltó érvényes magánjogi alapokon nyugszik, hanem azon, hogy az elvont ígéretet váltóba foglalták.”*²⁴

Megállapították, hogy a felhozott váltókifogás, vagyis a váltó visszaélésszerű kitöltése az alapjogviszony körébe tartozik, ugyanis az alapjogviszony keretében került meghatározásra a váltó kitöltésének módja. Az érvelés szerint az alapjogviszonyból fakadó kifogásokkal viszont csak X részvénytársaság élhetett volna, és a kifogásra a váltókezes nem hivatkozhat. A váltókezes autonóm

²³ LESZKOVEN László: i. m., 167-168. o.

²⁴ Idem, 168. o.

váltókötelezettséget vállalt, vagyis a váltókezes szempontjából a váltó érvényesnek tekintendő, és a váltókezes nem hivatkozhat *X* részvénytársaság személyes jellegű kifogásaira. A Vr. 32 § (2) szerint a váltókezes *“kötelezettségvállalása akkor is érvényes, ha a kötelezettség, amelyért kezességet vállalt, semmis, kivéve, ha ez a semmisség alaki hibából ered.”*

5.4. A bírósági határozatok kritikája

A tényhelyzet jogi megítélése komplex megközelítést igényel. Egyfelől vizsgálni kell a váltó minősített célját (fedezeti váltó), kibocsátása pillanatában a biankó (kitöltetlen) jellegét, a kitöltésre vonatkozó megállapodás létét, tartalmát és megszegését.

A fentiekből kiderül, hogy a váltó biankó váltóként érvényes, és a kitöltési megállapodás tartalma szintén levezethető az alapjogviszony elemzésével.

Tagadhatatlan, hogy a váltókezes valóban autonóm jellegű kötelezettséget vállalt. Váltókezesség révén a váltó kifizetését és nem az alapjogviszonyból fakadó követelés teljesítését vállalják. A genfi egyezmények alapján a Vr. azért rendelkezik úgy, hogy a váltókezes kötelezettségvállalása akkor is érvényes, ha a kötelezettség, amelyért kezességet vállalt (így az absztrakt váltójogviszonytól elkülönült alapjogviszony) semmis. Ez képezi a bírói érvelés alapját.

A bírói érvelés azonban megkérdőjelezhető. A konkrét ügyben a visszaélésszerű kitöltés²⁵ kifogásával a váltókezes legalább két okból élhetett volna.

Az *első érv* nagyon fontos. A biankó váltó, kitöltetlen formájában a következő elemeket tartalmazta: a kibocsátó *X* részvénytársaság aláírását, azonosította a kedvezményezettet (*Y* részvénytársaság),

²⁵ Ptk. 1:5. § (1) bekezdés: *“A törvény tiltja a joggal való visszaélést.”*

amely alá is írta a váltó átvételéről szóló jegyzőkönyvet, valamint a váltókezes aláírását. Következésképpen a váltó kitöltésére vonatkozó megállapodás háromoldalú! E megállapodásban a biankó váltót aláíró váltókezes saját maga vesz részt, eltérően a nem biankó jellegű váltó kifizetéséért vállalt váltókezességtől. Így ha a biankó váltót a kitöltési megállapodástól eltérő módon töltik ki, akkor a váltókezes, amikor a váltó semmisségére hivatkozik a visszaélésszerű kitöltés végett, akkor nem a váltó kibocsátójának az alapjogviszonyból fakadó kifogását próbálja érvényesíteni, hanem *saját személyes kifogással él*, mint részes fél a kitöltési megállapodásban. (Ellenben, ha a váltókezes a kibocsátó megtévesztés okozta akarathibájára hivatkozna,²⁶ akkor az egész itt elemzett és kritizált bírói érvelés helyes lenne, mert ilyen kifogással a váltókezes nem élhet, tekintettel a váltókezességi jogviszony autonóm jellegére).

Így a váltókezes a konkrét esetben a biankó váltó aláírója, a kitöltési megállapodás résztvevője és a visszaélésszerű kitöltésből eredő kifogás alanya.

A második érv sem elhanyagolandó. A váltókifogások rendszerének részletes elemzése is bírói tévedésre mutat rá. Gyakorlatilag négy típusú váltókifogás létezik:²⁷

— *objektív és abszolút kifogások*, amelyet bármely váltóhitelező ellen bármely váltóadás érvényesíthet, például az eredeti váltó birtoklásának hiánya, a váltókellékek hiánya, a váltó korábban megtörtént kifizetése stb.;

— *objektív és relatív kifogások*, amelyeket bármely váltóhitelező ellen lehet érvényesíteni, azonban csak bizonyos váltóadások által, így például azon váltóadás által, amelynek váltó keretében történt

²⁶ Ptk. 6:91. §: „Akit a másik fél szándékos magatartásával tévedésbe ejt vagy tévedésben tart, a megtévesztés hatására tett szerződési jognyilatkozatát megtámadhatja.”

²⁷ Stanciu D. CĂRPENARU: *Tratat de drept comercial român*, Editura Universul Juridic, Bukarest, 2012, 647-648. o.

kötelezettségvállalása nem lenne érvényes (cselekvőképtelenség, hamis aláírás);

— *szubjektív és abszolút kifogások*, amelyeket bármely váltóadás érvényesíthet meghatározott váltóhitelezővel szemben;

— *szubjektív és relatív kifogások*, amelyeket csak meghatározott váltóadás érvényesíthet meghatározott váltóhitelezővel szemben (akarathibák, alapjogviszonyból eredő kifogások).

Alapvető kérdés, hogy melyik kategóriába tartozik a váltó visszaélésszerű kitöltésére vonatkozó kifogás? Álláspontom szerint a harmadik csoportba, a szubjektív és abszolút kifogások közé, mert egyfelől csak a váltó kedvezményezettje ellen lehet vele élni, illetve a későbbi váltóbirtokosokkal szemben csak akkor érvényesíthető a Vr. 10. §-a alapján, amennyiben *“a váltót a váltóbirtokos rosszhiszeműen szerezte, vagy ha a megszerzéssel kapcsolatban súlyos gondatlanságot követett el.”* Kuncz Ödön szerint *“3-ik jóhiszemű váltóbirtokossal szemben egyáltalán nem hivatkozhatnak arra, hogy az utólagos kitöltés megállapodás-ellenes, sem pedig arra, hogy a kitöltő az ő meghatalmazásuk ésszerű határait túllépte. Jóhiszemű 3-ik személlyel szemben u.i. a váltókötelezett tisztán saját veszélyére és felelősségére teszi azt, hogy olyant bízott meg az utólagos kitöltéssel, aki erre a bizalomra nem bizonyult méltónak.”*²⁸Következésképpen harmadik jóhiszemű váltóbirtokossal szemben ez a kifogás nem érvényesíthető. Másfelől viszont a váltó kitöltésére vonatkozó megállapodás vagyis megbízás megszegése áll fenn, amely a váltó érvényes létrejöttét befolyásolja, bármely váltóadás hivatkozhat erre a kifogásra. Így a visszaélésszerű kitöltése a váltónak olyan jellegű kifogás, amelyre bármely váltókötelezett hivatkozhat a váltót kitöltő első kedvezményezettrel szemben, illetve későbbi váltóbirtokosokkal szemben abban az esetben, ha a váltót az rosszhiszeműen szerezte,

²⁸ KUNCZ Ödön: i. m., 340. o.

illetve a megszerzésével kapcsolatban súlyos gondatlanságot követett el. Viszont nem lehet e kifogással élni a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben.²⁹

E két érv alapján egyértelmű, hogy a hivatkozott határozatok nem alkalmazták helyesen a váltójogot.

VI. Következtetések

A röviden elemzett jogeset is jelzi a váltókban rejlő rendkívüli lehetőségeket, amelyeket a gazdasági élet számára nem kihasználni sajnálatos lenne, ezért a váltójog “feltámadásáért” a magánjogászoknak sokat kell tennie. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy megfelelő tudományos és oktatási munka szükséges annak érdekében, hogy a rendkívül érdekes, de tagadhatatlanul nehéz váltójogot pontosan, helyesen alkalmazza a gyakorlat. Álláspontom szerint a váltójog feltámasztásának kulcsa nem is a jogászképzésben rejlik: inkább a közgazdászképzésben kellene legalább egy előadás keretében elmagyarázni a váltó használatában rejlő — nagyszámú és megkérdőjelezhetetlen — előnyöket. Ha a váltó gazdasági előnyeit a közgazdászok megismerik, akkor fog a váltó használata újra elterjedni, és ennek következményeként fog a váltójog “feltámadni”.

De az a tény, hogy a rendszerváltás előtti évtizedekben az állami vállalatok közötti üzleti forgalomban nem volt igény a váltókra és ennek következtében a váltójog feledésbe merült, messzemenően nem jelenti azt, hogy a váltó elavult jogintézmény lenne.

²⁹ Radu ECONOMU: *Manual practic de drept cambial*, Editura Lumina Lex, Bukarest, 1996, 162 o.; Ion DOGARU, Lucian SĂULEANU: *Teoria generală a obligațiilor comerciale*, Editura Didactică și Pedagogică, Bukarest, 2006, 362. o.; D. GĂLESCU-PYK: *Cambia și biletul la ordin*, vol. II, Editura Tiparul Românesc, Bukarest, 1947, 773-774. o. stb.